

AHMAD DONISHNING EDUCATIONAL ISSUES AT NATURAL SCIENCES SCHOOL IN "NAVODIR UL-WAKOE" ASAR

Муродалиева Шахнозахон Махмудовна
Осиё халқаро университети магистранти

Наимов Исмат Нусратуллоевич
Илмий раҳбар

ABSTRACT

Such as raising the future generation's respect for our morally sound national values and the love for the Motherland are important issues of today's pedagogy.

In this article, the topic of educational issues in the field of natural sciences is presented in the work "Navadir ul- vakoe" by the great thinker of encyclopedic knowledge Ahmad Donish. The authors note that until today this topic has not been scientifically studied by researchers, this work of a great thinker analysed the scientific thoughts on education.

Keywords: Ahmad Donish, science, moon, sun, sky, nabotod, animal, mineral, miskal.

АХМАД ДОНИШНИНГ "НАВОДИР УЛ-ВАҚОЕ" АСАРИДА ТАБИЙ ФАНЛАР ЙЎНАЛИШИДА ТАРБИЯ МАСАЛАЛАРИ

АННОТАЦИЯ

Келажак авлодни маънавий баркамол миллий қадриятларимизга ҳурмат Ватанга бўлган муҳаббатини юксалтириш каби масалалар бугунги педагогика фанининг долзаб масалаларидир.

Мазкур мақолада буюк мутафаккир қомусий билимлар соҳиби Аҳмад Донишнинг "Наводир ул вақое" асарида табиий фанлар йўналишида тарбия масалалари мавзуси илгари сурилган. Муаллифлар ушбу мавзу бугунги кунга қадар тадқиқотчилар томонидан илмий тадқиқ этилмагани, буюк мутафаккирнинг ушбу асари тарбияга оид илмий фикрларни таҳлил этиб берди.

Калит сўзлар: Аҳмад Дониш, табиий фанлар, ой қуёш, само, наботод, хайвонот, маъдан, мисқол.

АННОТАЦИЯ

Такие вопросы как уважение к будущему поколению наших нравственно зрелых воспитание любви к Родене национальных кадров являются важн проблемами современной педагогики.

В данной статье тема образовательных проблем в области естественных напредставлена в произведении Наводир ул-вақое великого мыслителя коллективного знания Ахмада Даниша. Автор отмичают что до сегодняшнего дня эта тема научно не изучались исследователями в этом труде великого мыслителя проанализированы научные мысли о воспитании

Ключевые слова: Ахмед Даниш, естественные науки, луна, солнца, небо, флора, животные, руда, мискаль.

КИРИШ

Буюк қомусий олим Ахмад Донишнинг ижодий фаолияти жуда хилма-хил ва ранг-барангдир. Аллома ўз даврида мавжуд ҳамма фанларни пухта ўзлаштирган. Ахмад Донишнинг ижодидаги ажойиб хусусиятларидан бири хар бир асрида ўз даврининг хаётий ва фалсафий қарашларини ёритиб беради. Ана шу бебаҳо илмий меъросни янада теран тадқиқ этиш ва оммалаштиришга қаратилган саъй ҳаракатларга янги туртки бериш, Шарқнинг улуғ алломалари томонидан амалга оширилган кашфиётлар замонавий илм-фан ва тараққиёт учун нақадар долзарб ва зарур эканини очиб беришнинг аҳамияти ҳам шунчалик муҳимдир

Ахмад Дониш асарларида илмий теранлик табиатни ўрганишдаги амалий мулохазалар фалсафий таҳлилий мушоҳадалар меҳнаткаш инсонларнинг манфаати адолатли давлат бошқаруви ахлокий ва маънавий камолот ҳақида сўз юритади.

Мутафаккирнинг энг йирик асари “Наводир ул вақое” (“Нодир воқеалар”)да шарқ халқларигагина хос булган янги маънавият ва маърифат ҳақидаги таълимотларни янги ғоялар билан бойитди.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДЛАРИ

Ахмад Дониш шахсининг қомусийлиги турли соҳа вакилларининг эътиборида бўлиб, унинг фаолияти ва яратган асарларини ўрганишга доир қатор тадқиқотлар амалга оширилган. Бундай фаолият самараси ўлароқ вужудга келган илмий адабиётларни қуйидаги гуруҳларга ажратиб, таҳлил қилиш мақсадга мувофиқ: 1) XIX аср охири – XX аср бошларига оид асарлар; 2) совет даврида олиб борилган тадқиқотлар; 3) мустақиллик даврида Ўзбекистонда нашр қилинган ишлар; 4) хорижий муаллифлар яратган тадқиқотлар.

НАТИЖАЛАР ВА МУҲОҚАМА

XIX аср охири XX аср бошларида Бухорода рўй берган ижтимоий-сиёсий тузум маданий-маърифий ишлар манғит амирлигининг олиб борган сиёсатлари рус босқини ҳақида муфассал маълумот берувчи маърифатпарвар шахслар жумласида Ахмад Донишнинг ўрни катта бўлган. Ахмад Дониш нафақат ўз даврининг фаол жамоатчиси табиий илмлар соҳиби машҳур фалсафий тарихий асарлар муаллифи ҳамдир. Ахмад Донишнинг энг йирик ва машҳур асари “Наводир ул вақое” асаридир.

Ахмад Дониш қомусий олим сифатида табиий фанларни пухта эгаллаганлигини унинг “Наводир ул вақое” асарида кўришимиз мумкин. Хусусан муаллиф асарда география, фалакиёт, геодезия, биология каби бир қатор табиий фанларга доир илмий қарашларини баён этган. Асарни тадқиқ этар эканмиз Ахмад Донишнинг илмий қарашлари ва фаразлари муаллиф яшаётган даврдан илгарилаб кетганлигини гувоҳи бўламиз. Чор Россиясининг Ўрта Осиёга тазйиқи туфайли табиий фанларга эҳтиёж катта бўлсада, унга эътибор ва фанларнинг ривожланишига мустабид тузим тўсқинлик қилар эди. Лекин Ахмад Дониш ўз даврининг маърифатпарвари сифатида илғор ғоялари ва уйғоқ

фикрлари билан табиий фанларни жамият тараққиёти учун муҳим омил эканлигини дадил айта олди.

“Билмоқ керакки, гоҳида яшнаб, гоҳ вақтда бўзариб турган бу еримиз юқори ва қуйи оламнинг марказидир. Фалаклар, Ой, Қуёш ва юлдузлар унинг атрофидан айланадилар. Тухум қобиғи жўжа чиқариш учун ичидаги мағзини асраганидек, ҳамма фалаклар уни асраб тарбия қилади. Шунинг воситаси билан ер қорнида уч моволид, хайвонот, наботод, маъданият яратилади “. Муаллиф юқорида келтирган фикрларига кўра оламнинг яратилиши фалаклар, Ой, Қуёш ва юлдузлар ер ва самовий жисмлар ҳақида фикрлари бугунги кун ёшлари учун ҳам янги тасаввурлар уйғотади. Ҳозирги дунё ахлини таҳликага солаётган экологик муаммоларни Аҳмад Дониш ўз замонасидаёқ башорат қила олиши ҳайратланарли. Жамиятни ривожланиши инсонлар узоқ умр кўришлари учун энг аввало соғлом турмуш тарзига амал қилиш лозим. Аҳмад Донишнинг “ Наводир ул вақое” асарида овқатланиш одоби нафси жиловлай олиш ҳақидаги фикрлари нафақат бугуннинг долзарб муаммоси балки келажак авлод миллат соғлиги учун ҳам дахлдордир..” Одамнинг ошқозонига кўп бўлса, 200 мисқол ошу сув сиғади. Ҳукамолар бир кеча-кундузда бир маротаба ейишга буюрадилар. Аммо табиблар ҳар ўн икки соатда, авомлар эса тўғри келган вақтда ейдилар. Агар одам бу қонунга бўйсунуб, 200 мисқол ошу сув ўлчовини яхши сақлар экан мижози ҳам мўътадил ҳолда бўлиб умри табиийга еткунча тани соғлик билан ўтади” . Аҳмад Дониш соғлом турмуш тарзи ҳақидаги илмий қарашлари бугунги кун тиббиётида ҳам ўз долзарблигини исботлади.

Хулоса қилиб айтганда, Аҳмад Дониш “ Наводир ул вақое “ асарини тўлиқ ҳолда тадқиқ этиш биз ўрганаётган мавзу доираси кенг камровли, табиий илмий мероси бугунги кун инсоният маънавий дунёқарашининг шаклланишида муҳим аҳамиятга эгадир.

АДАБИЁТ ВА МАНБАЛАР РЎЙХАТИ

1. Аҳмад Дониш. “Наводирул вақое” (“Нодир воқеалар”) – Тошкент: Фан, 1964 й. – Б. 361. (Ahmad Donish. Navodirul vaqoe / Rare events. - Tashkent: Science, 1964. - P. 361.)
2. Naimov.I. A coverege of the activitiec of the Mangitic Emirs in the works of Ahmad Donish // Internasianal Journal on integrated Education.
3. -Indonesia, 2021.Vol.4.No.5.-P.36-45 (Impact Factor: SJIF 7.242).
4. Naimov.I. Issues of religious tolerance in the work of Ahmad Donish “ Meyor-ul-tadayun”// International journal of Intellectual and Cultural Heritage.-Volume”Issue:02/2022. –P. 169-175.
5. Наимов. И. Меъёр-ут-тадоййун - диний-ахлоқий манба сифатида // Ислом зиёси-Тошкент, 2021. -№ 2.-Б. 46-54.
6. Аҳмад Дониш. Рисола ёхуд манғитлар хонадони салтанатининг қисқача тарихи. Таржима, изоҳлар ва кириш сўзи муаллифи Қ. Ёўлдошев.–Тошкент: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, 2014.–144 б. (Ahmed Donish. Risola or a brief history of the kingdom of theHouse of Mangits. The author of the translation, comments and introduction is Q.Yoldoshev.-Tashkent: "National Encyclopedia of Uzbekistan" State Scientific Publishing House, 2014. - 144 p.)
7. Жамолова Д. Домла Икромнинг “Машҳур бидъатлар баёни” асари ҳақида // Тарихнинг номаълум саҳифалари (Илмий мақолалар, ҳужжат ва материаллар, хотиралар). VIII

китоб. – Тошкент: Академнашр, 2018. – Б. 158- 192. (Jamolova D. About Domla Ikram's work "Statement of famous heresies" // Unknown pages of history (Scientific articles, documents and materials, memoirs).

8. Book VIII. - Tashkent: Akademnashr, 2018. - P. 158-192.)